తేది: 18-10-2015

ఉపాధి హామి పథకం అమలవుతున్నా భారీగా వలస లెందుకు వెళ్లుతున్నారు ?

డా|| వై. వి. మల్లా రెడ్డి

1. పరిచయము:

రాయలసీమ జిల్లాల నుండి పొట్టకూటి కోసం ఎండాకాలంలో దీన వలసలు సాధారణమే. కానీ, 2015-16 సంవత్సరంలో జిల్లాల నుండి రైతులు, కూలీలు భారీగా పంట కాలంలో కూడా వలసలు వెళ్లుతున్నారు. ఒక్క అనంతపురం జిల్లా నుండే గత ఒక సంవత్సర కాలంలో దాదాపు 6 లక్షల మంది దీన వలసలు వెళ్లినట్లు అంచనా. ఈ మధ్య ఈనాడు పత్రికలో పతాక శీర్షికన ***"సొంతూరు పొమ్మంది... పొరుగూరు ఉరిమింది"*** అనే విశ్లేషణాత్మక వ్యాసం వెలువడిన తరువాత ప్రభుత్వాధికారులలోనూ, రాజకీయ నాయకులలోనూ, పౌర సంస్థలలోనూ ఈ విషయం పై చర్చ ఉధృతమైనది. ఉపాధి హామీ పథకం క్రింద పని కల్పిస్తున్నా దీన వలసలెందుకు ఇప్పుడు ఇంత భారీగా తీవ్ర స్థాయిలో ఉన్నాయి అనే ప్రశ్నతలెత్తింది.

గత 20 సం|| లలో కేవలం రెండు, మూడు సంవత్సరాలు మాత్రమే వర్షాధారం క్రింద సాధారణ పంట పండింది. మిగిలిన అన్ని సంవత్సరాలు కరువులు వివిధస్థాయిలలో సంభవించినాయి. రెండు లక్షలకు పైగా ఉన్న బోరుబావులు 2015-16 సం..లో ఎండిపోయి దాదాపు 30,000 కు పడిపోయి నీటి సాగు నామ మాత్రమయింది. జిల్లాలో రైతులు, రైతు కూలీలు ఇంతకు మునుపెన్నడు లేని దయనీయ దుస్థితి లోకి నెట్టబడినారు. కాబట్టి ఇది దాదాపు రెండు దశాబ్దాల వరుస కరువుల ప్రభావం వల్ల, మరియు భూగర్భ జలాలు అడుగంటి పోవడం వల్ల తీవ్ర సంక్షోభం ఏర్పడి దీనవలసల తీవ్రత తారా స్థాయికి చేరింది. భారీ వలసలతో పాటు, రైతుల ఆత్మహత్యలు, చిన్న ఆర్థిక నేరాలు, కుటుంబ విచ్ఛిన్నాలు కూడా ఉధృ తమవుతున్నాయి. 20 సం|| క్రితం జిల్లాలో కాటిక దారిద్ర్యం వుండేది. అరుదుగా ఆకలి చావులు కూడా వుండేవి. కరువు వచ్చిందంటే ఆకలి తీరడానికి కొన్ని కరువు పనులు కల్పిస్తే సరిపోయేది. రెండు రూపాయలకు కిలో బియ్యం సహాయంతో కేవలం ఆకలి తీరితే కరువు గడిచిపోయేది. కొంతమంది పిల్లలు మాత్రమే చదువుకొనేవారు. వారి చదువు చాలా వరకు గవర్నమెంటు విద్యా సంస్థలలో వుండేవి. ఆరోగ్యం కూడా ప్రభుత్వాసుపత్రులలో పరిమిత ఖర్చులతో గడచిపోయేది. ఒక సంవత్సరం కరువు వస్తే, మరుసటి సంవత్సరం పంట వచ్చేది. వరుస కరువులు అరుదుగా వుండేవి.

ప్రస్తుతం రూపాయికి కిలో బియ్యము, గ్రామాలలో కటిక దారిద్ర్యం, ఆకలి చావులు లేవు. ప్రస్తుతం తిండి సమస్య కాదు.

2. గత 20 సం..లలో జన జీవనంలో వచ్చిన మార్పులు మరియు వాతావరణ మార్పు ప్రభావం:

గత 20 సం..లలో ప్రజల జీవనంపై తీవ్ర ప్రభావం చూపే రెండు ముఖ్య పరిణామాలు చోటు చేసుకొన్నాయి. అవి:

1. ఆర్థిక సంస్కరణలు, తద్వారా గ్రామీణ జీవనంలో సంభవించిన పెను మార్పులు, పెరిగిన అవసరాలు, ఖర్చులు.
2. వాతావరణణంలో మార్పులుం, తద్వారా వర్షం పడేతీరుం మరియు ఋతుక్రమంలో సంభవించిన మార్పుల కారణంగా పెరిగిన వరుస కరువులు.

2.1. గ్రామీణ జీవనంలో పెరిగిన అవసరాలు:

ప్రజా ఉద్యమాలు, ఆర్థిక సంస్కరణలు, ప్రభుత్వ విధానాలలో ప్రైవేటీకరణ సరళీకరణ, ప్రపంచీకరణల కారణంగా ప్రజల జీవన సరళిలో, వారి అవసరాలలో చాలా మార్పులు చోటు చేసుకొన్నాయి. పొట్ట కూటి కోసం తాపత్రయపడే స్థితి నుండి, గ్రామీణ ప్రజలలో "అభివృద్ధి" ఫలాలు తాము కూడా అందుకోవాలనే తపన మొదలయింది. వివిధ పోరాటాలు, ఉద్యమాలు, ప్రభుత్వాలు చేపట్టిన ప్రత్యేక కార్యక్రమాలు ఒక దానికొకటి తోడై సామాజికంగా, ఆర్థికంగా బలహీనంగా వున్న వర్గాలు జన జీవన ప్రధాన స్రవంతిలో అంతర్భాగమౌతున్నాయి. సామాజిక స్థాయి, ఆత్మ గౌరవం పెంపొందినాయి. జీవన ప్రమాణాలు పెరిగినాయి. దైనందిన జీవనంలో "*అవసరాలు*" పెరుగుతున్నాయి. తమ పిల్లలను చదివించు కోవాలనే ఆకాంక్ష, ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకొనాలనే ఆకాంక్ష పెరిగింది. అదే సమయంలో ప్రభుత్వ రంగములోని విద్య, వైద్య సంస్థలు నిర్వీర్యమై నాణ్యత లోపించి. ప్రైవేటు విద్య, వైద్య సేవలు వ్యాపార వ్యవస్థలుగా మారి, నాణ్యత ప్రశ్నార్థకంగా వున్నా, సామాన్యునికి అందని స్థాయిలో ప్రియమైపోయినాయి. ప్రస్తుతం ప్రతి గ్రామీణ రైతు, కూలీ కుటుంబము నుండి కనీసం ఇద్దరు పిల్లలు కేజీ నుండి పిజి వరకు ఏదో స్థాయిలో చాలా వరకు ప్రైవేటు చదువులకు వెళ్తున్నారు. ప్రభుత్వం కొన్ని ఫీజులు భరించినా, చదువులకు ప్రతి నెల కనీసం వెయ్యి రూపాయలు నుండి మూడు వేల రూపాయలు ఖర్చు అవుతూవుంది. ప్రస్తుతం ప్రతి కుటుంబంలోనూ ఒకరైనా రక్తపోటు, చక్కెర వ్యాధి లేక ఇతర దీర్ఘ వ్యాధులకు గురై కనీసం వెయ్యి రూపాయలు ప్రతి నెలా వైద్యంపై ఖర్చు పెడుతున్నారు. ఇందుకు అదనంగా తల్లీ, పిల్లల ఆరోగ్యానికి, కాన్పులకు సంవత్సరంలో రెండు, మూడు సార్లైనా ఐదు వేల నుండి పది వేల వరకూ ఖర్చులు వస్తున్నాయి. ప్రతి ఇంటిలోనూ ఒకటి రెండు సెల్ ఫోన్లు అవసరమైపోయినాయి. వాటి ఖర్చు అయిదు వందలైనా వుంటుంది. ఇక డిష్ టి.వి. ఖర్చు, వంట గ్యాస్ ఖర్చు, ప్రయాణ ఖర్చులు, తిండి ఖర్చులు, పండుగలు మొదలగు ఖర్చులు కూడా సహజంగానే తోడయినాయి. పైగా పై తరహా ధరలన్నీ దిన దినానికీ పెరిగిపోతూ, మోయలేని భారంగా మారుతున్నాయి. పైవన్నీ అభివృద్ధి క్రమంలో ఆవిర్భవించిన "*కనీస అవసరాలు*" మాత్రమే. ఏవీ విలాసాలు కావు. అదనంగా పంటల కోసం, కరువులు తట్టుకోవడానికి, వివాహాది శుభకార్యాలకు, విపత్తుల కారణంగా చేసిన అప్పులు, వాటి పైన వడ్డీలు భారంగా మారిపోయినాయి. చాలా కుటుంబాలలో పెళ్లీడు వచ్చిన పిల్లలు మరియు చదువుకొన్న నిరుద్యోగులు, వృద్ధులు, వికలాంగుల బాధ్యతలు కుటుంబాలపై ఆర్థిక భారాన్ని పెంచుతున్నాయి. ఎంత బీద కుటుంబమైనా ప్రతి నెల ఒకటవ తేదీ వస్తే పైన తెల్పిన విధంగా తప్పని సరిగా చెల్లించాల్సిన ఖర్చులు సాధారణమైపోయినాయి. కాబట్టి పెరిగిన అవసరాలు తీరడానికి ప్రతి నెల ఆదాయం వచ్చే మార్గాలను తప్పనిసరిగా చూసుకోవాలి.

2.2. పర్యావరణంలో మార్పుల కారణంగా పెరిగిన వరుస కరువులు:

చెంపదెబ్బకు గోడదెబ్బ తోడైనట్లు, గత 20 సం॥ లలో వాతావరణంలో మార్పుల కారణంగా వర్షాలు పడే తీరులో, ఋతుక్రమంలో మార్పులు వచ్చి, ఊహించని విధంగా వరుస కరువులు వస్తున్నాయి. గత 16 సం॥ లలో కేవలం రెండు సం॥ లు మాత్రమే సాధారణ పంట వచ్చింది 14 సంవత్సరాలు కరువు! కరువులకారణంగా గ్రామీణ రుణభారం పెరిగి రుణ ఊబిలోకి రైతులు, కూలీలు నెట్టబడినారు.

3. ప్రస్తుతమున్న ఉపాధి హామీ పథకం పెరిగిన అవసరాలు తీర్చే స్థాయిలో లేదు:

ఇటువంటి పరిస్థితులలో ఉపాధి హామీ పథకం కేవలం ఆకలైతే తీర్చ గలిగేదేమోగానీ, పెరిగిన అవసరాలు తీర్చే పరిస్థితిలో లేదు. ఒక కుటుంబానికి 100 రోజుల పని దినాలు మాత్రమే వుంటాయి. కుటుంబంలో

ఇద్దరు పని చేస్తే 50 రోజుల తర్వాత పనుండదు. ముగ్గురు పని చేసేవారుంటే 33 రోజులు తర్వాత పనుండదు. కొన్ని సంవత్సరాలలో అదనంగా మరో 50 పని రోజులు పెంచినా పెద్ద మార్పు వుండదు. అవసరానికి తగిన విధంగా ప్రతి నెలా కనీసం 25 రోజులు సంవత్సరమంతా పని లభించే పరిస్థితి లేదు. అప్పుడప్పుడు పనులు అవసరమైన వారిని మాత్రము కొంత వరకు ఆదుకుంటూ వుంది. పని చేసినా సమయానికి కూలీ చేతికందుతుందనే నమ్మకము లేదు. పైగా వరుస కరువులతో వ్యవసాయ కూలి పనులు బాగా తగ్గిపోయినాయి. అందువలననే ప్రతి నెల నిలకడగా కొంత ఆదాయం వచ్చే చోటుకు దీనావస్థలో వలసలు తప్పనిసరిగా రైతులు, కూలీలు వెళ్లాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. వెనుకబడిన రాయలసీమ జిల్లాలలో మెట్ట రైతులే కూలీలు, కూలీలే మెట్ట రైతులు. ఇలా వలసలు వెళ్లే వాళ్లు వరుస కరువులకు గురైన మెట్ట రైతులు, బోరుబావులు ఎండిపోయిన రైతులు, కొత్తబోరు వేయించి విఫలమై అప్పుల పాలైన రైతులు, బోరు బావుల క్రింద అధిక ఖర్చులతో పంటలు పండించి, ధరలు పడిపోయి అప్పులు పాలైన రైతులూ మరియు రైతు కూలీలు అందరూ వున్నారు.

4. వలసలు వెళ్ళినచోట వారి జీవన పరిస్థితులు దయనీయం :

అంతస్తులను, ఆత్మ గౌరవాన్ని పక్కన పెట్టి ఎక్కడ పని దొరికితే అక్కడికి, ఎట్లాంటి పనినైనా చేయడానికి సిద్ధమై వెళ్ళుతున్నారు. వలసలు పోయిన చోట ఎలాంటి దుర్భర పరిస్థితులలోనైనా జీవించడానికి సిద్ధమౌతున్నారు. సత్రాలలోనూ, దేవాలయాలలోనూ, బ్రిడ్జిల క్రింద, రోడ్ల మీద, ఎక్కడైనా నివసించడానికి సిద్ధమౌతున్నారు.

అనంతపురం, కడప, చిత్తూరు జిల్లాల నుండి ఎక్కువగా కర్నాటక, కేరళ రాష్ట్రాలకు వలసలు వెళ్లుతున్నారు. అయితే అత్యధికంగా దీనవలసలు వెళ్తున్నది దగ్గరలో వున్న బెంగుళూరు నగరానికి. బెంగుళూరు - హుసూరు మధ్య మరియు హెబ్బాలు - యేలహంకల మధ్య వలస వెళ్లిన తెలుగు వారు చాలా వరకు కేంద్రీకృతమైనారు. బెంగుళూరు ఎలక్ట్రానిక్ సిటీ దగ్గర తోగూరు అనే గ్రామం, దాని చుట్టు ప్రక్కల అంతా వలసపోయిన రాయలసీమ వారే ! వీరిలో చాలా మందితో నేను మాట్లాడటం జరిగింది. ప్రతి కుటుంబం వెనుక ఒక చితికిపోయిన దీన చరిత్ర వుంది. బాగా బ్రతికిన రైతులు, పది మందికి కూలీకల్పించిన రైతులు, అన్నం పెట్టిన రైతులు హమాలీలుగా, గేట్ మ్యాన్‌లుగా, అంట్లు తోమే వాళ్లుగా, మారిపోయిన ప్రక్రియ నన్ను ఏడ్పించింది. వ్యవసాయం, గ్రామీణ వ్యవస్థలు ఏ విధంగా ఛిద్రమై పోయినాయో విని అవాక్కయ్యాను. ఏడు - ఎనిమిది ఏళ్ల చిన్న పిల్లలను "*ప్రైవేటు కాన్వెంటు*" స్కూళ్లలో చేర్చి, ఇంత దూరంగా వుంటూ వారిని చూడకుండా ఉండలేకపోతున్నామని అనేక మంది తల్లులు కంట తడి పెట్టారు. "*మా అమ్మను పలకరించే వారు కూడా గ్రామంలో లేరని*" ఒక మధ్య వయస్కుడు విలపించాడు. ఒకప్పుడు మగవారు మాత్రమే వలస వెళ్లి భార్య, బిడ్డలు, వృద్ధులు ఇంటి దగ్గర వుండేవారు. ఇప్పుడు భార్యభర్త ఇద్దురూ వలస వెళ్లి వృద్దులు ఇంటి దగ్గర వుంటున్నారు. పిల్లలను మాత్రము ప్రైవేటు విద్యా సంస్థలలో చేర్చుతున్నారు. పిల్లల చదువు కోసం వారు ఎంతటి త్యాగానికైనా సిద్దమౌతున్నట్లు వారు నాతో చెప్పారు. మగవారు చాలా వరకు ఒకే చేట గేటు మ్యాన్‌గానో, వాచ్ మ్యాన్ గానో హమాలీగానూ, ఇతర దిన కూలీలుగానో వుంటున్నారు. వీరికి రూ. 250 నుండి రూ. 400 వరకూ దినకూలితో నెలకు రూ. 7 వేల నుండి రూ. 10 వేల వరకు వస్తుంది. కొంతమంది మగ వారు గుడ్డలు ఉతకడం, ఇస్త్రీ చేయడం, కార్లు తుడవడం, మొదలగు ఏ పనైనా చేస్తున్నారు. కొంత మంది చదువు కొన్న యువకులైతే సేల్సుమెన్‌లుగా షాపులలో పని చేస్తున్నారు. ఇక స్త్రీలు ఒక్కొక్కరు దినానికి 5 నుండి 7 ఇండ్లలో పని చేస్తున్నారు. ఒక్కొక్క ఇంటిలో ఒక గంట నుండి రెండు

గంటలు పని చేస్తారు. ఇల్లు వూడ్చడం, అంట్లు తోమడం, వంట చేయడం వీరు సాధారణంగా చేస్తున్న పనులు. ఒక్కొక్క ఇంటి నుండి నెలకు రూ. 1500 నుండి రూ. 2000 వరకు కూలీ తీసుకుంటున్నారు. ఆ విధంగా స్త్రీలు నెలకు రూ. 7500 నుండి 9000 వరకు సంపాదిస్తున్నారు. సబ్సిడి స్టోరు బియ్యం తెచ్చుకోవడానికి మాత్రం నెలకు ఒక రోజు వూరికిపోతారు. అప్పుడే స్కూలు, కాలేజీలలోని పిల్లలను చూసి, ఫీజులు, వడ్డీలు ఇతర చెల్లింపులు చేస్తారు. సబ్సిడీ బియ్యం లేకపోతే జీవనం చాలా భారమైపోయేదని వారు చెప్పారు. వలసపోయిన చోట స్త్రీలు, పురుషులు ఇద్దరు పని చేసి సంపాదిస్తేగానీ పిల్లల చదువు, ఆరోగ్యం, అప్పులు, వడ్డీలు లాంటి నెల ఖర్చులు చెల్లించలేమని వాపోతున్నారు.

వలస పోయిన వారందరిలోనూ ఒకే ఒక బలమైన కోరిక. “మా పిల్లలను చదివించుకోవడానికి మేము ఇన్ని బాధలు అనుభవిస్తున్నాం. మాతో ఈ బాధలు అంతం కావాలి. మా పిల్లలకు మంచి ఉద్యోగాలు వచ్చి వారు బాగా, గౌరవంగా జీవించాలి“. కొన్ని అరుదైన సందర్భాలలో మాత్రమే చిన్న పిల్లలను వారితో తీసుకొనిపోయి అడుక్కునే దానికి పంపడం, ఇతర అనైతిక పద్ధతులకు పాల్పడుతున్నారు.

వలసలు వెళ్లే వారి గ్రామాలలో ఉపాధి హామీ పనులు ఉన్నా, ఎక్కువ కూలీ కోసం వలసలు పోతున్నారని, వారు విలాసవంతమైన జీవనం కోసం వలసలు పోతున్నారన్నారనేది చాలా అరుదు. కొంతమంది యువకులు, భార్యా బిడ్డలు లేని వారు, ఇతర కుటుంబ బాధ్యతలు లేని వారు నూర్ల సంఖ్యలో మాత్రమే అలాంటి వారు వుంటారు.

వలసలుపోతున్న వారిలో బోరు బావులు ఎండిపోయిన వారు ఈ సంవత్సరం అధికమైనారు. ఆశ్చర్యంగా కొంత మంది బోరు బావులలో నీరు ఉన్నా కూడా వలస వెళ్తున్నారు. నీటి ఆధారం క్రింద టమేటా లాంటి పంట పెట్టడం కోసం లక్షలలో ఖర్చు పెట్టి, తీరా పంట వచ్చే సమయానికి ధర పడిపోయి పూర్తిగా నష్టపోయి, పాత అప్పులు తీర్చలేక, మళ్లీ పంట పెట్టడానికి కొత్త అప్పులు పుట్టక, వ్యవసాయం పై నమ్మకం లేక వలసలు పొయిన వారు కూడా వున్నారు.

5. అప్పుల విషవలయంలో రైతులు:

రాయలసీమలో వర్షాధార వ్యవసాయం, బోరుబావులక్రింద వ్యవసాయం తీవ్ర సంక్షోభంలో మునిగిపోయి, రైతులను కనీవినిం ఎరుగని దుస్థితికి చేర్చినాయి. వీరిలో నూటికి నూరుశాతం వ్యవసాయం మీద నమ్మకం పోయ్యింది. వేరే ఏ వృత్తి చేసే అవకాశం లేక, గత్యంతరము లేక తీవ్ర నిరాశ, నిస్పృహలతో జీవనాన్ని సాగిస్తున్నారు.

ప్రస్తుతం ప్రభుత్వం అమలు చేస్తున్న కార్యక్రమాలు కరువులను, వలసలను అరికట్టలేకపోతున్నాయి. కొంత మాత్రంగానే ఉపాధి హామి, పంటల భీమా, పెట్టుబడి రాయితీలు రైతులకు ఉపయోగపడుతున్నాయి. ఒక్క అనంతపురం జిల్లా ఉదాహరణకు తీసుకుంటే 25 లక్షల ఎకరాలు వర్షాధార పంట పెట్టడానికి 7 లక్షల మంది రైతులు కనీసం రూ. 2500 కోట్లు పెట్టుబడి ఖర్చు ప్రతి సంవత్సరం పెడుతున్నారు. వర్షాధార పంటలు సాధారణంగా పండితే సంవత్సరానికి దాదాపు రూ. 5000 కోట్ల విలువైన పంట వచ్చే అవకాశం వుంది. అయితే వరుసగా కరువులే వస్తున్నాయి. పంటల భీమా, పెట్టుబడి రాయితీ రెండు కలుపుకొన్నా అనంతపురం జిల్లాకు సంవత్సరానికి రూ.500 కోట్లకు మించి రావడం లేదు. పెట్టుబడిలో 20 శాతం ఖర్చు

పూడ్చుకొనే ఉపశమనం కూడా పంటల భీమా, పెట్టుబడి రాయితీల నుండి రాలేదు. దాదాపు ప్రతి సంవత్సరం అదే స్థాయిలో నష్టపోతున్నారు. వ్యవసాయంలో అప్పులు ఈ విధంగా వుంటే, అదనంగా పిల్లల చదువుల కోసం, ఆరోగ్యం కోసం, వివాహాది కార్యక్రమాలకు, పండుగలకు చేసిన అప్పులు, వడ్డీలు వాటికి మించి వున్నాయి. అందుకే అప్పులఊబిలో కూరుకొనిపోయినారు. బాంకులో పంట రుణాలు, బంగారు పై అప్పులు, అదనంగా ప్రైవేటు అప్పులు. ఒక ప్రక్క వర్షాధార వ్యవసాయం వరుస కరువులతో సంక్షోభంలో వుంటే, దానిని అధిగమించడానికి విపరీతంగా కొత్త బోర్లు వేయడం, అవి విఫలం కావడం జరుగుచున్నది. ఇప్పటికే వున్న బోర్లు ఎండిపోతుంటే పంటలు రక్షించుకోవడానికి అదే పొలంలోనే లెక్క లేనన్ని బోర్లు వేయడం అవి కూడా విఫలం కావడం జరుగుచున్నవి. ఈ విచ్చలవిడి బోర్లు వేసే ప్రక్రియ లక్షల మంది రైతులను అప్పుల అగాధంలోకి నెట్టేసింది. కొంత మంది నీరుసాగయ్యే రైతులు టమేట, అరటి, లాంటి పంటలను అధిక ఖర్చులతో పండించుతున్నారు. అయితే కొన్ని సందర్భాలలో వాటి ధరలు పూర్తిగా పడిపోయి కోలుకోలేనంతగా దెబ్బతింటున్నారు. ఒక ప్రక్క వ్యవసాయంపై ఆశలు లేవు. ఇంకొక ప్రక్క చాలా కుటుంబాలలో పెళ్లీడుకొచ్చిన పిల్లలు, చదువులు ముగించుకొని ఉద్యోగాలు రాని నిరుద్యోగులు, జీవనం గడవడానికి కూడు, గుడ్డలపై దినదినాఇకి పెరుగుతున్న ఖర్చులు గ్రామీణ కుటుంబాలపై తీవ్ర ఒత్తిడి కలుగ చేస్తున్నాయి. తాము తాకట్టు పెట్టిన బంగారు నగలు వేలం వేస్తున్నట్లు బాంకులు ఇస్తున్న ప్రకటనలు, అప్పులు తీర్చమని బాంకులు, ప్రైవేటు అప్పు ఇచ్చిన రుణదాతలు చేస్తున్న ఒత్తిడులు రైతులను అవమానానికి, మానసిక క్షోభకు గురి చేస్తున్నాయి. ఈ ఒత్తిడి వల్ల నిరాశ వల్ల, నిస్సహాయతవల్ల కుటుంబ సభ్యుల మధ్య సంబంధాలు కూడా చెడిపోతున్నాయి. ఒత్తిడికి తట్టుకోలేక వేరే ఏ మార్గము కానరాక కొంత మంది ఆత్మహత్యలకు పాల్పడుతున్నారు. కొంతమంది ఆర్థిక విషయాలపై తల్లితండ్రులతో, అన్నతమ్ములతో, అత్త మామలతో వివాదాలు పెట్టుకుంటున్నారు. చిన్న పిల్లలను, వృద్దులను యాచక వృత్తిలోకి దింపుతున్నారు. ఈ మధ్య కుటుంబ హత్యలు కూడా ఎక్కువవుతున్నాయి. అంటే ఆస్థుల కోసం తల్లి తండ్రులను, భార్యాభర్తలను, అన్నతమ్ములను కూడా చంపుకోవడం మరియు కుటుంబమంతా సామూహికంగా ఆత్మహత్యలు చేసుకోవడం కూడా అక్కడక్కడ జరుగుచున్నవి. మానవ సంబంధాలన్నీ వ్యాపార, ఆర్థిక సంబంధాలుగా మారిపోయి, కుటుంబ అనుబంధాలు, అనురాగాలు, స్నేహ సంబందాలు, నమ్మకాలు సన్నగిల్లుతున్నాయి.

6. అనుసంధాన నీటి వినియోగం ద్వారా కరువులన అధిగమించి, వ్యవసాయాన్ని గ్రామీణ జీవనోపాదులను లాభసాటిగా మార్చాలి:

కరువుపీడిత ప్రాంతాలలో కరువు నుండి పంటల రక్షించేవిధంగా “అనుసంధాన నీటి వినియోగం“ అమలు చేసి ప్రతి ఎకరాలో పంటను, ప్రతి సంవత్సరము కరువు నుండి రక్షించే అవకాశం వుంది. ఆ దిశగా అవసరమైన పరిశోధనలను ప్రయోగాలను ఏ.యఫ్. ఎకాలజీ సెంటరు విజయవంతంగా చేసింది. రాయలసీమలో తరచు కరువుకు గురయ్యే వర్షాధార భూమి (అనంతపురం జిల్లాలో 26 లక్షల ఎకరాలు, కర్నూలు జిల్లాలో 17 లక్షల ఎకరాలు, కడప జిల్లాలో 6.3 లక్షల ఎకరాలు, చిత్తూరు జిల్లాలో 6 లక్షల ఎకరాల) మొత్తం దాదాపు 55 లక్షల ఎకరాలు వుంది. కేవలం 55 టి,యమ్.సి. ల నీటితో రాయలసీమలో వున్న 55 లక్షల ఎకరాల వర్షాధార భూమిని ప్రతి ఎకరాను కరువునుండి రక్షించ వచ్చును. ఈ దిశగా ప్రభుత్వాలు క్షేత్రస్థాయిలో కార్యక్రమాలు చేపడితే వాటిని చూసి, రైతులలో కొంత “ఆశ” చిగురించే అవకాశం వుంది. కేవలం వాగ్దానాలను నమ్మే పరిస్థితులలో రైతులు లేరు.

స్వల్పకాలంలో ఉపాధి హామీ పథకాన్ని తగిన విధంగా సవరించి, ఎడారినివారణ కార్యక్రమాలను అమలు చేయడానికి ఉపయోగించి, వ్యవసాయానికి అవసరమైన విధంగా భూసార సంరక్షణ, వర్షపు నీటిని ఒడుపుకోవడం, పచ్చదనాన్ని పెంచడం లాంటి కార్యక్రమాలను సంవత్సరం పొడవునా, లేబరు డిమాండుకు సరిపోయే విధంగా పనులు ఉధృతంగా చేపట్టి దీనవలసలను అరికట్టవచ్చును. ప్రభుత్వరంగములోని విద్య, వైద్య వ్యవస్థలలో నాణ్యతను పునరుద్దరించి, తక్కువ ఖర్చుతో నాణ్యమైన విద్య, వైద్యసౌకర్యాలు గ్రామీణ ప్రజలకందరికీ అందిచేవిధంగా తీర్చిదిద్దగలిగితే సగం బాధలు తగ్గిపోతాయి. పై కార్యక్రమాలను జోడించి ఒక నిర్ధిష్ట కాల వ్యవధిగల పక్కాప్రణాళికగా రూపొందించి గ్రామీణ ప్రజల భాగస్వామ్యముతో గ్రామ పంచాయితీల భాగస్వామ్యముతో అమలు చేస్తే, వ్యవసాయముతోపాటు, ఇతర గ్రామీణ జీవనోపాధులను పునరుద్దరించవచ్చును. అలా చేయడానికి ధృడమైన రాజకీయ సంకల్పం కావాలి. పక్కా ప్రణాళికలు, వ్యూహాలతో పనికి ఉపక్రమించాలి.